

ORAL HISTORY

ROZHOVOR S NOVODOBÝM VOJNOVÝM VETERÁNOM
MICHALOM HRUBJAKOM

PETER CHORVÁT

CHORVÁT, P.: Interview with Michal Hrubjak, A Modern War Veteran. *Vojenská história*, 1, 27, 2023, pp 180-192, Bratislava.

In the interview, the modern war veteran Michal Hrubjak recalls his time in Bosnia and Herzegovina in the first half of the 1990s, taking part in the UNPROFOR mission. He pays closer attention to his motivation to participate in this mission and its subsequent development. During the mission, he served as a liaison officer and interpreter with the Slovak Engineer Battalion called SLOVENGBAT. He also focuses on the description of the daily work or rest regime. He concludes by summarising the experience gained from his year or so of serving in the conflict area.

Key words: Military history, oral history, interview with a modern Slovak war veteran Michal Hrubjak, UNPROFOR Mission, 1990's, Engineer Battalion SLOVENGBAT

V rozhovore novodobý vojnový veterán Michal Hrubjak spomína na svoje pôsobenie v Bosne a Hercegovine v prvej polovici 90. rokov 20. storočia, keď sa zúčastnil na misii UNPROFOR. Blížšiu pozornosť venuje motivácii zúčastniť sa na tejto misii i jej následnému priebehu. Počas nej pôsobil ako styčný dôstojník a tlmočník pri slovenskom ženijnom prápore SLOVENGBAT. Zameriava sa pritom aj na opis denného pracovného režimu alebo oddychu. V závere sumarizuje skúsenosti získané zo svojho približne ročného pôsobenia v konfliktnnej oblasti.

Ako sa mladý muž z Oravy, špecialista na informačné technológie, dostane na vojenskú misiu do bývalej Juhoslávie?

Hm. Bolo to jednoduché. Jedného dňa, ešte za čias Československa v roku 1992, som objavil inzerát v novinách *Pravda*, že ministerstvo obrany hľadá ľudí, čo ovládajú anglický jazyk a výpočtovú techniku. Keďže v tej dobe ich nebolo mnoho, a ja som sa itécku¹ venoval už od roku 1988, tak som sa prihlásil. Čuduj sa svete, dostal som sa tam! Mal som síce nejaký zdravotný problém, dokonca ma aj operovali v Ružomberku, ale napriek tomu ma asi chceli. Takže ma v podstate zobrali priamo z tej nemocnice do Nitry, kde bol taký výcvikový turnus pred samotným kontraktom.

A ako na toto vaše rozhodnutie zareagovala najbližšia rodina?

Tak všeobecne, veľmi, ale veľmi negatívne. Keďže som však typ, ktorý mal a má rád výzvy a dobrodružstvo, tak som si za tým išiel. Bolo to v tej dobe niečo neuveriteľné, neskutočné, žeby sa také dačo mohlo stať. Tak som do tej Nitry, na ten výcvik skrátka odišiel. Rodina sa so mnou síce rozlúčila, no najmä mama to strašne prežívala a manželka tiež. Mal som ale taký argument, že aj na ulici pred činžiakom ma môže zraziť auto. Takže asi tak som odbúraval ten tlak rodiny. Bol veľký.

Ako dlho trvala tá príprava v Nitre?

To trvalo necelé tri mesiace a v zásade sme tam ohľadom misie ešte nemali nič isté. Nielen na záver, ale aj priebežne sa konali skúšky a testy. Tým, že som vedel dobre po

¹ IT – informačné technológie.

anglicky, tak som tam dokonca tú angličtinu aj učil. Bol som zároveň dosť sebedovetný. Veril som si, že sa tam dostanem. To sa napokon aj potvrdilo. Vybrali si ma spolu s niekoľkými kolegami. Musím ale povedať, že nás vybrali málo. Nebolo nás mnoho na začiatku, potom sa to už menilo.

Na čo bola tá príprava zameraná?

Príprava sa sústreďovala na všetky možné vojenské činnosti. Keďže ja som ešte absolvoval základnú vojenskú službu v rokoch 1986 až 1988, takže to nebolo až tak dávno. Mal som odbornosť strelca z ručných zbraní. To ma veľmi bavilo, dobre som strieľal. Kondícia bola ako za mladi, keď som športoval aktívne, lyžoval, takže som s tým nemal problém. Tá príprava bola zameraná na rozličné oblasti. Jednou z nich bola jazyková príprava, ďalšou, keďže prvá „štácia“ mala byť v bývalej Juhoslávii, bolo oboznámenie sa s kultúrou a zvyklosťami. Sú tam pravoslávni, moslimovia, katolíci; je to tam totálny religiózny mix. No a potom boli tie vyslovene vojenské prípravy od sebaobrány po fyzickú prípravu, ďalej streľby, zoznamovanie sa s novou technikou a tak ďalej. Skrátka išlo o všetko, čo sa týka vojenskej činnosti.

Keď porovnáte základnú vojenskú službu a tú prípravu v Nitre, bol tam rozdiel?

Bol to obrovský rozdiel. V Nitre to bolo zamerané čisto profesionálne. Tam už neboli tie, povedal by som, straty času ako pri základnej vojenskej službe, kde vlastne bol užitočný len prijímač² plus tri mesiace. Iba v tom období vojenčiny sme sa niečo reálne naučili, potom sme to už len nejako „prechodili“, celý ten zvyšok. Ten výcvik v Nitre bol úplne o niečom inom. Malo to inú úroveň. Musím povedať, že na tú dobu to bolo až prekvapujúco dobré.

Takže vás vybrali a čo sa dialo potom?

Dostali sme takzvané kontrakty, stali sme sa zamestnancami ministerstva obrany.

No a potom už nastal presun na lokáciu do bývalej Juhoslávie. Bol to najprv Záhreb, pri tamojšom letisku, kde prebiehal ešte nejaký výcvik rôzneho druhu. Potom sme išli na základňu Lipik. Na oboch lokalitách ešte v tej dobe tak mnoho Slovákov nebolo, oproti iným národnostiam. Miešalo sa to tam, keďže UNPROFOR boli medzinárodné jednotky a začínali svoje intenzívne aktivity v regióne. Boli tam, čo si pamätám, Američania, Nemci, Škóti, Rusi. Vtedy tam pozvali Slovákov na ženijné práce. My sme boli slovenský ženijný prápor, v skratke SLOVENGBAT. A Lipik sa vybral asi preto, lebo tam bola slovenská enkláva. To je v západnom Slavónsku. Postupne sa tá základňa tam budovala, stavaná bola z kontajnerov, teda také kontajnerové bývanie. Tam ešte prebiehala taká počiatočná integrácia, pretože sme museli pochopiť štruktúry síl UNPROFOR. Tie už mali trochu odlišné fungovanie ako mala Armáda Slovenskej republiky. Začal som na misii ako rotmajster, no bol som na pozícii niečo ako liason officer, čiže styčný dôstojník a tlmočník. Dostal som notebook IBM, čo na tú dobu bola super technológia. No a začal som riešiť veci s veliteľmi i nadriadenými orgánmi.

S miestnymi Slovákami v Lipiku ste sa dostali do kontaktu?

Áno, niekoľkokrát. Pomáhali sme im tam aj niečo opravovať, myslím, že aj dostihovú dráhu. Takže sme sa medzi nimi pohybovali úplne v pohode. Napríklad, keď aj bolo treba niečo kúpiť v meste a tak. Pochopiteľne, nie všetci mohli, ale ja áno.

A aké úlohy ste tam plnili?

V tom tábore v Lipiku sme nesedeli stále, chodievali sme na rôzne lokality. Plnili sme tam vojenské úlohy. Konkrétne, taká zaujímavá práca bola stavba mosta v Mostare. Išlo o pontónový most s vysokou nosnosťou, ktorý postavili Slováci. Iní to veľmi kvitovali, a to aj preto, že tam boli pripravené iné projekty na veľmi dlhé obdobie. My sme to však zvládli v rekordne

² Ide o slangový výraz pre základný výcvik.

krátkom čase. Získali sme si tým dobré meno a vlastne odvtedy nastalo také navyšovanie počtov. Boli to však aj ďalšie ženijné činnosti, v čom sme vynikali. Mali sme tam mimoriadne šikovných ľudí, čo sa týka odminovania, inžinierskych prác, stavieb, ciest. Zdôrazňujem, že to vtedy nebola profesionálna armáda. To boli všetko ľudia z praxe, ktorí ovládali svoje profesie na sto percent, pričom dostali vojenskú hodnotu. Iba naši nadriadení boli vojaci z povolania a bola tam nejaká štruktúra, štáb, veliteľstvo a podobne. S tým potom súviselo aj to, že medzi nami neexistovala žiadna šikana alebo zášť. Prístupovalo sa k tomu celkom ako k práci. Tí ľudia boli vo svojom odbore fakt fachmani. Napríklad, lyžicou od rýpadla UDS, tzv. údéesky,³ vedeli zavrieť kazetu a zapnúť magnetofón. (smiech) Tieto zážitky mám nahraté aj na videokamere. Z toho boli v úžase všetci západní pozorovatelia a kolegovia. Aj takto sme im v zásade dennodenne dokazovali, že sme topka v týchto veciach. Navyše sme mali výbornú techniku, hoci bola stará. K tomu sa ešte dostanem neskôr.

Ako dlho trvalo vaše pôsobenie v bývalej Juhoslávii?

Tak s prestávkami to bolo tak asi rok. Nevieť to teraz už celkom presne. Medzitým som bol aj doma, napríklad, keď sa mi 1. januára 1995 narodila dcéra. Vtedy som išiel domov z oblasti Sarajeva, kde sme boli na prelome rokov 1994 – 1995. Tam to bolo vtedy dosť kritické, ostré, nepríjemné. Bolo to tesne pred podpísaním Daytonskej dohody.⁴ Práve z toho obdobia mám kopu zlých spomienok, ale na druhej strane musím povedať, že OSN sa o nás v zásade dobre staralo.

Ako vyzeral váš bežný deň na misii?

Vstávalo sa zavčas. Vždy sme vopred vedeli, kam sa pôjde. Keď prišli nejaké operatívne rozkazy, tak sme sa tomu museli

prispôbiť, materiálne sa zabezpečiť, vziať so sebou všetko, čo bolo treba. Mojou úlohou bolo vykomunikovať kopu záležitostí pre skupiny, ktoré chodili do terénu. Ale aj keď sme boli s inými vojakmi, napríklad so Švédmi v jednom tábore pri Sarajeve, tak to znamenalo komunikovať aj s nimi napríklad formou brífingov. Čiže sa to začínalo od šiestej rána. Dali sme si raňajky. To bolo najdôležitejšie jedlo, pretože ste dopredu nikdy nevedeli, či sa cez deň ešte k nejakej strave dostanete. Musím ale hneď dodať, že nám dávali takzvané rations⁵, Slováci to poznajú ako káděčka.⁶ Boli to francúzske dávky. Inak, vynikajúce. (smiech) Takže tieto sme dostávali, ale častokrát sme ich ale porozdávali domácim. Tí nemali, bohužiaľ, hlavne v tej oblasti miest Sarajevo a Vareš, veľakrát čo jesť. Najmä v tom Vareši sme to nazývali ako 15. storočie, lebo to bolo niečo nepredstaviteľné pre nás zo Slovenska vidieť, ako tam tí ľudia žili. Večer sa pracovný deň väčšinou končil. Vždy bolo pripravené ubytovacie zariadenie alebo stany tam, kde sme boli. Či už to bolo v tom Lipiku alebo inde, kde sme boli dislokovaní. Trebárs Angličania mali svoj tábor v oblasti Tomislavgradu. V tom spomínanom Vareši sme boli my s rôznymi jednotkami, najmä so Švédmi. Keďže sme chodili v mobilných skupinách, mali sme veľa ženijnej a inžinierskej techniky, ktorú nemali všetci, tak si nás takto posúvali po rôznych lokalitách.

Ako sa v poľných podmienkach bývalej Juhoslávie osvedčila naša technika?

Na túto tému by som, najmä v pozitívnom duchu, vedel povedať veľa. Boli by to nekonečné príbehy. Napríklad mosty! Angličania v Tomislavgrade nám chceli ukázať, aké oni majú super mosty z duralu a titánu. Tak si predstavte bojové podmienky, nejaké priekopy, nerovnosti terénu a míny. A príde tam nákladiak

³ UDS – univerzálny dokončovací stroj.

⁴ Daytonská mierová dohoda podpísaná 14. decembra 1995 ukončila konflikt v Bosne a Hercegovine.

⁵ V anglickom jazyku dávka, resp. dávky.

⁶ KD – kalorická dávka.

a tridsať chlapov nosí jednotlivé dielce ako lego. A v takýchto bojových podmienkach sa ide skladať most, skrutkovať a tak. Oukej, urobili, zmontovali, ale to by bola, keby sa skutočne bojovalo, krásna „žatva“ pre ostreľovačov a podobne. Kdežto, keď sme my Slováci prišli s našou AM 50 Tatroú,⁷ tak všetci len zarazene pozerali, čo sa bude diať. To mám aj krásne video. Pristavili sme teda tú takzvanú mostovku AM 50. Chlap vyskočil z auta a zobral do rúk diaľkové ovládanie. Malo síce 30 na 30 a šesť kíl, ale urobil s ním 13 metrov dlhý most s veľkou nosnosťou, tak 60 – 70 ton. Sám, bez všetkého! Ale čo bola výhoda, mohlo prísť ďalšie auto, napojiť sa na tú mostovku a robiť ďalej. Ten postavený most bol technicky vymakaný⁸, mal nezávislé hydraulické nohy, skvelú nosnosť. Prítomný anglický dôstojník – major, mi vtedy vraví: „Keď tento most udrží náš odmínovací tank, ktorý má niečo vyše 60 ton, tak ja som do žiadnej akadémie nechodil a dám ti svoj odznak“. Tak sa aj stalo. Odznak mám tu. (M. H. ukazuje s úsmevom odznak) Most síce vŕzgol a zavýjal, ale všetko cezeň prešlo. No a potom prišli od neho tie zásadné otázky: „Kto ten most vyrába?“ a „Kedy bol vyrobený?“ Tak sme hľadali a našli štítok s nápisom „Dubnica nad Váhom, 1965“. Toto ich úplne zložilo. Tak nám pekne dali večer stôl v jedálni, obslúžili nás, odvtedy sme si proste získali ich rešpekt. Už nás nenechali spať pri 300 000 litroch benzínu ako v prvú noc. Dali nám ubytovacie bunky, aj všetko. Tie mosty sme im potom ukázali veľakrát.

Alebo iný zážitok z okolia Sarajeva. Tam bolo v decembri 1, 5 metra snehu alebo dokonca 2 metre. A my sme mali také zariadenie, ktoré sa volalo DOK.⁹ Obrovské tridsaťtonové zariadenie, kolesá dvojmetrové. Každé koleso malo svoj vlastný elektromotor. Stroj sa „lámal“ v strede, mal lyžicu, asi šesťkubíkovú, ktorou vedel ako nožnicami rozstrihať napríklad auto. To

bol taký vojenský špeciálny stroj. Na vrchu to malo dva motory Tatra, ktoré poháňali elektromotory v tých kolesách. A raz večer sme tak sedeli pri tých našich bunkách vo Vareši. Dedina taká zabudnutá, vrany sa tam otáčali. A zrazu vidíme, že sa pod tým naším DOK-om niečo deje. Prídeme bližšie a kanadský generál sa tam plazil pod strojom a hneď sa spýtal, čo to je za mašinu. Predtým totiž videl, ako ten stroj odpratával sneh. Aj on a aj ďalší boli z toho hotoví. Ďalej ho prekvapilo, že to bolo vyrobené v 60-tych rokoch, ešte skôr, ako som sa ja narodil. Zlatý klinec prišiel napokon na nasledujúci deň, keď generál videl, ako naši s tým strojom zvárali konštrukcie, lebo sa to dalo použiť aj ako zvärací generátor, tak to už išiel úplne do kolien. Fotil si to zo všetkých strán. (smiech) Boli to výnimočné stroje, aj ten DOK aj tá AM 50.

Ešte jednu vec musím povedať – známa V3S!¹⁰ Keď ju prvýkrát videli, všetci západní kolegovia sa opäť uškŕňali. Ale keď napadol sneh na horu Igman pri Sarajeve, bolo len jediné auto, ktoré tam hore dokázalo vyjsť – naša vétrieska! Všetci, čo mali autá značky mercedes, volvo alebo ja ešte neviem čo, sa chodili pozerieť. Tá vétrieska išla tak, že mala všetky redukcie zapnuté, aké existovali. Šofér kráčal vedľa nej, lebo sa tam dnu v kabíne nedalo vydržať z toho tepla a hluku. Ale vétrieska išla, postupovala do kopca. Dokonca vyťahovala autá, ktoré sa nevládali hore dostať! Takže vétrieska ich ohúrila tiež. Na druhej strane musím povedať, čo ich rozhodne nepresvedčilo a ani nás, boli ruské UAZ-y. Tie nestáli za nič. Na začiatku sme ale ani iné nemali. Potom sa už zlepšovala technika, už tam boli nejaké autá Nissan a iné značky. Potom to už teda bolo lepšie.

Mohli ste opustiť priestor základne v rámci nejakého voľného času a ísť do mesta, napríklad do Sarajeva?

Nie, to v žiadnom prípade. My sme predsa boli vo vojenskom režime! Keď sa išlo von, trebárs v tom Vareši, to bolo také malé

⁷ AM – automobil mostný.

⁸ Slangový výraz – technicky dokonalý.

⁹ DOK – dozer otočný kolesový.

¹⁰ Praga V3S.

mestečko, tak oficiálne sme museli mať priepustku. Nikto nesmel ísť sám. Museli sme ísť minimálne štyria. Keďže sme im tam poopravovali aj vodovody, my sme tam problémy nemali. Iní, špeciálne Kanaďania a Američania, tí sa nemohli mimo základňu ani pohnúť, lebo ich tí miestni neznášali. Bolo to preto, že miestnych kontrolovali, brali im nelegálne veci, vykonávali represie, z ich pohľadu im strpčovali život. Ale nás mali radi. Často som počul „Slovačka“ a „dobro“. Naša insignia, nášivka na uniforme bola veľmi žiadaná aj u cudzincov, lebo ostreľovači po Slovákoch nikdy nestrieľali. Ani jeden nezomrel ich guľkou. Boli smrteľné nehody, ale tie boli skôr iného druhu. Boli to skôr nešťastia.

Boli tam situácie, keď ste sa pýtali samého seba: Čo tu ja vlastne robím?!

Boli, samozrejme. Keď sme kadečo videli: zabitých ľudí, naháňačku na ľudí, keď sa strieľalo. Vtedy mi nebolo všetko jedno, ale proste človeka to tak nejako zocelí. Videl som aj zasiahnutú tatru s naftou, ktorá nejakým zázrakom nevybuchla. Alebo mudžahedínov¹¹ v bielych uniformách. Vtedy človek trochu zmení svoje životné hodnoty. Tam v tom Vareši, to bola strašne chudobná oblasť. To bolo kedysi banícke mesto. Ťažila sa tam kedysi železná ruda alebo niečo také. Ako som povedal, my sme to volali 15. storočie. Ešte sa tam aj išlo dokonca cez taký tunel v skale, kde na jednej strane bol normálny svet a na druhej strane už začínalo to 15. storočie. Ako v Matrice. Vyslovene. Tam sa nedalo hovoriť o cestách. Práve naši tam budovali cesty okolo Zenice a toho Varešu, pretože bola línia, kde boli riadne cesty zablokované. Keď tam človek videl, že tam v októbri deti behali bosé, nemali čo jesť, tak sme im dosť pomáhali. Dokonca aj z domu sa posielalo veľa vecí, obuvi, oblečenia pre tých ľudí tam. No ale nás mali radi. Tam sme mali domácich, bývali sme na píle a spávali sme na dverách. Tá pila totiž vyrábala dvere a zárubne. Tak to boli

naše „posteľ“. No a tam boli domáci, čo nám aj chodili pomáhať, ako drevo narúbať, upratať, dakedy nám aj navarili. V meste bola moslimská väčšina, ale boli tam aj katolíci. Pred vojnou tam žili v nejakej normálnej symbióze, len tá vojna to všetko zničila. Čiže sa to tam tak delilo. Ale to boli iní moslimovia ako sú v Saudskej Arábii. Boli iní. Aj medzi sebou sa ešte delili na tých z Bosny a tých z Hercegoviny. My sme s nimi ale absolútne nemali problém. Fakt je ten, že ako bývalí Juhoslovania všetko chceli kupčiť. Furt chceli naftu alebo iné veci. Boli tam aj medzi nami nejakí jedinci, dokonca aj potrestaní za nejaké kupčenie s nimi, ale mojej partie, s ktorou som bol ja, sa to netýkalo. Musím povedať, že v tom Vareši som okoštoval aj chlieb, ktorý bol s prímiesou otrúb a pilín, pretože ho nemali z čoho robiť. Dajaká múka, dajaké piliny, dajaké otruby a tak. Taký chleba som normálne zjedol, nič mi nebolo. Semtam, musím sa priznať, že sme tam kúpili aj barana, lebo to zásobovanie tam nebolo vždy ideálne. Niekedy to tam haprovalo. Tam sa to stále hýbalo, bolo tam rušno, lebo sme boli blízko línie bojov. Takže tak. Ale musím fakt povedať, že sme miestnym pomohli veľakrát.

Ako na vás pôsobili tí mudžahedíni?

Veľmi sebaisto. Ale zas mali sme nejakú prípravu predtým. A vedel som aj z kníh z histórie, ktorá ma baví roky, že pre nich zomrieť v boji je u nich posun do toho najvyššieho siedmeho neba. Takže sme vedeli, že oni nemajú žiadne zábrany. Stalo sa nám na check-pointoch, že nás kontrolovali a proste bolo vidno, že sú niektorí nafetovaní alebo opití, ale to boli aj niektorí Srbi, nielen oni. Ale u mudžahedínov sme opitost' nepredpokladali, lebo oni by vôbec nemali piť! Pôsobili tak, že mali oči ako „reflektory“ a že niečo tam nebolo v poriadku. A to sa človek vtedy veľmi zle cíti, keď nevie, čo môže od takýchto ľudí čakať. Ale nie všetci Bosniaci mali osobitné biele uniformy, to len niektoré tie špeciálne bosnianske jednotky.

¹¹ Moslimský bojovník za vieru v svätej vojne.

Prečo vás kontrolovali?

Oni nás kontrolovali, lebo tam boli check-pointy¹² medzi tými hranicami, medzi územiaми Srbov, Chorvátov a moslimov. Lebo na začiatku bojovali všetci proti všetkým. Až potom neskôr sa spojili Chorváti s Bosniakmi proti Srbom. No a tie check-pointy existovali všade možné. Najviac to bolo vidno v Mostare, kde naši urobili ten most. Keď sme tam boli dlhšie, tak aj podľa mien sme sa naučili miestnych rozoznávať. Napríklad také meno Fatih, to sme hneď vedeli, že to nie je ani Srb ani Chorvát. Alebo Dinka, to bolo meno srbské. Alebo Hamdo, znova automaticky moslimské meno. Odlišnosti sme sa časom naučili. Tak ako sme sa naučili počúvať mínometry, že či strela letí blízko alebo ďaleko. To bolo podľa toho výstrelu. Je prekvapujúce, že nás to naučili miestne deti v jednom veľkom kameňolome pri Vareši.

Deti? A tie to odkiaľ vedeli?

Deti! Keďže tam bola blízko frontová línia a Vareš bol čiastočne zbombardovaný jednou aj druhou stranou, najprv od Chorvátov, potom od Srbov, tak sa to skrátka naučili. Bola to pre tie decká otázka života a smrti, či ide tá mína k tebe blízko. No a my sme sa s nimi rozprávali, dávali sme im nejaké oblečenie. Dokonca sme objednávali aj viac jedla, ako nás tam bolo. Snáď ma za to teraz nezavrú... (smiech). Za tú pomoc sa nám potom poďakoval starosta.

V Mostare ste boli pri stavbe toho pontónového mosta?

Celkom na začiatku som nebol. To sa začalo práve v čase, keď sme sa tam my len dostávali. Ale čo bolo úžasné, keďže som sa pohyboval medzi tými riadiacimi zložkami, tak nás pozvali po istom čase na oslavu 300 000. kamiónu, ktorý prešiel práve cez ten most. To bola v rámci celého UNPROFOR-u a v bývalej Juhoslávii obrovská udalosť. Ten most bol strategický v tej dobe, keď v Sarajeve nebolo čo jesť. Dokončil sa tesne pred zimou, keď ani

nebolo čím kúriť. Proste boli tam problémy, bolo to obkľúčené. Práve tento most zachránil X životov v tom Sarajeve tým, že po ňom tieto kamióny mohli chodiť.

A videli ste tam aj torzo toho historického mosta?

Áno, áno. Mám to aj odfotené. Ten historický most bol hneď vedľa toho pontónového. Dokonca tam aj naši namaľovali znak, ten istý, ktorý mám aj na pamätnej plakete, ktorú som neskôr dostal. Ten pontónový most cez rieku Neretvu bol super. Držali ho lode a keďže ja som z lodiarскеj rodiny, vyrastal som na Oravskej priehrade na plachtenciach a mali sme dokonca veľkú motorovú loď, tak ma to lákalo. A aj som si tam na tých lodiach na Neretve zajazdil. Ten priestor bol na pomedzí srbsko-chorvátsko-moslimskom. Pri tom našom tábore sa tí miestni ľudia – bojovníci stretávali, niekedy naraz z jednej aj z druhej strany. Tam sa vedeli stretnúť, vypili sa, potom sa rozišli a opäť po sebe strieľali. To bolo dosť choré, ale dialo sa to. To bolo také strategické miesto pre zásobovanie, taký kľúčový bod. Bolo to tam aj dobre strážené. Strávil som tam istý čas. Bola tam stála slovenská jednotka, ale aj ďalšie zahraničné jednotky, občas dokonca francúzska Cudzinecká légia. Tá spolu s Rusmi mala vtedy pod kontrolou priestor Sarajeva. Na sever do Tomislavgradu prišli Angličania, ktorí tam tiež časť územia kontrolovali.

A čo hygiena na misii?

Tak my – Slováci sme sa sťažovať nemohli. Všade s nami „chodili“ také moderné bunky, ktoré, to malo UNPROFOR dobre vymyslené, sa dali rýchlo rozložiť. Do hodiny, do dvoch bolo bunka pripravená. Bol tam záchod, sprcha, kúpeľňa. Keď sa vedelo, že sa ide niekde minimálne na týždeň, tak sa taká jedna bunka zobrala. To sa týkalo aj napríklad kuchyne a ubytovania. Ale niekedy sa stalo, že sme museli niekde prespať, napríklad u tých Angličanov, ktorí boli na viacerých miestach, alebo Švédov.

¹² Kontrolné stanoviská.

Hygiena bola na dostačujúcej úrovni, bolo kde oprat' si. Vždy bol nejaký základný tábor. Trebárs my Slováci sme mali ten spomínaný základný tábor v Lipiku. Po tých pár dňoch alebo týždni v teréne teda vždy bolo, kde sa umyť, alebo si oprat'. Dokonca sa dalo aj zatelefonovať.

Tí miestni obyvatelia na vás pôsobili ako?

Na začiatku bojazlivo. V tom Vareši, ale aj v iných častiach vedeli, že ich Západ podporuje. Len nechápali, prečo ich tí Američania alebo Angličania tak kontrolujú. Navyše, Holanďania tam nezvládli tú Srebrenicu. My sme vtedy boli neďaleko. Ten Vareš je blízko nej. Vedeli teda, že im tí západní vojaci neublížia, ale boli k nim napriek tomu odmeraní. Pravda, s výnimkou týpkov¹³, ktorí sa okolo nich obšmietali a šmelili¹⁴, napríklad cigarety. Nás, ako som už viackrát povedal, mali radi z iného dôvodu. Všade videli Slovákov, ako robia cesty alebo ako odstraňujú míny. Takže my sme absolútne nemali problém.

Vykonávali ste aj strážnu službu?

My nie. V tábore ale boli vždy dvaja dozorní, pričom strážnu službu pre nás vždy vykonávali iné jednotky. Raz to boli Angličania, Francúzi, Američania, Kanadania, Švédi. Proste iné armády vrátane francúzskej Cudzineckej légie. Práve s tými cudzineckými legionármi sme sa veľakrát stretli a rozprávali. Mám aj od ich kapitána náplecníky.

Čo vám misia dala a vzala?

Dala mi hlavne poznanie, že vojna je to najhoršie, čo existuje. Videl som veľa vojnového zla na obidvoch stranách, nielen na jednej, srbskej, ako sa to zvykne jednostranne zdôrazňovať doteraz. Videl som, ako pri operácii „Oluja“ boli vyhánaní Srbi z oblasti Knin. Ale videl som aj to, čo

bola Srebrenica, čo sa udialo tam. Po takých zážitkoch, ako som povedal, človek rýchlo zmení hodnoty a priority života. Áno, videli sme veľa zla, ale práve vďaka tomu zlu aj to dobro, srdečnosť a ľudskosť bez ohľadu na náboženstvo. V tej oblasti je náboženstvo silná mantra¹⁵, ale videli sme viackrát aj to, že Srb bol ochotný pomôcť moslimovi a naopak. Napríklad boli z jednej dediny, boli tam pomešané manželstvá. Niektorí sa navzájom postríeľali, niektorí, hoci stáli v jednotkách proti sebe, sa v rámci možností snažili pomôcť si, napríklad jedlom. Mne to dalo aj to, že keď môžem, tak pomôžem. Neboli sme tam tí represívni, ako Angličania alebo Američania, ktorých tam aj mnoho padlo v okolí Sarajeva.

Bolo tam veľa silných negatívnych stimulov, ktoré sme museli pochopiť. Prišli sme tam z postsocialistickej krajiny, kde nám až tak zle zase nebolo. Nevravím, že všetko bolo ideálne, ale mali sme čo ješť, školy fungovali, extrémne problémy neboli. A pridete do krajiny, kde deti chodia v zime bosé, ľudia nemajú čo ješť, kde jeden zabije na ulici druhého bez mihnutia oka. Ľudský život tam neznamenal nič. Bolo pritom jedno, či to bol Srb, Chorvát, moslim, proste sa to dialo.

Ďalej, misia mi dala obrovské skúsenosti, čo sa týka techniky. Išlo o prístup k technike, ktorú sme si mohli vyskúšať, otestovať, keď bolo treba. Videli sme úplne inú techniku, než na akú sme boli zvyknutí z nášho postsocialistického Československa alebo potom Slovenska. To som vedel oceniť aj ako ítéčkar. Poviem taký príklad. Naše rádiostanice RF – 10. Boli sme na ne hrdí, keď sme odchádzali zo Slovenska. Ale keď sme videli stroje Kenwood, tak sme tie naše radšej rýchlo skrývali pod plášte, aby to nik nevidel. Tá naša komunikačná technika bola žalostná! Zahraniční kolegovia nás vybavili vecami, ktoré nám boli treba.

Vďaka OSN som mal možnosť spoznať aj rôzne kultúry, vojakov z Nepálu, Pakistanu, Kene, Škótska, Švédska, Malajzie, Indonézie, Spojeného kráľovstva a množstva iných, čo mi umožnilo

¹³ Pejoratívny výraz pre neresiálny typ človeka.

¹⁴ Pejoratívny výraz pre čierny obchod s nedostatkovým tovarom.

¹⁵ Slovo s magickým a mysterióznym významom.

pochopiť ich fungovanie v rámci armád a medzinárodného spoločenstva a ich ponímanie sveta a mieru.

Misia mi na druhej strane vzala ilúzie o spravodlivosti, zahraničnej politike a propagande. Bohužiaľ, aj o limitoch presadzovania demokracie. Napokon, to, čo sa tam dialo v zmysle propagandy a klamaní, to trvá na všetkých stranách dodnes.

Michal Hrubjak je nositeľom dvoch slovenských vojenských vyznamenaní, jednej slovenskej pamätnej plakety a dvoch vyznamenaní UNPROFOR. Má štatút novodobého vojnového veterána. V súčasnosti pracuje v súkromnom sektore v oblasti informačných technológií.

*Rozhovor bol zaznamenaný
12. decembra 2022.*

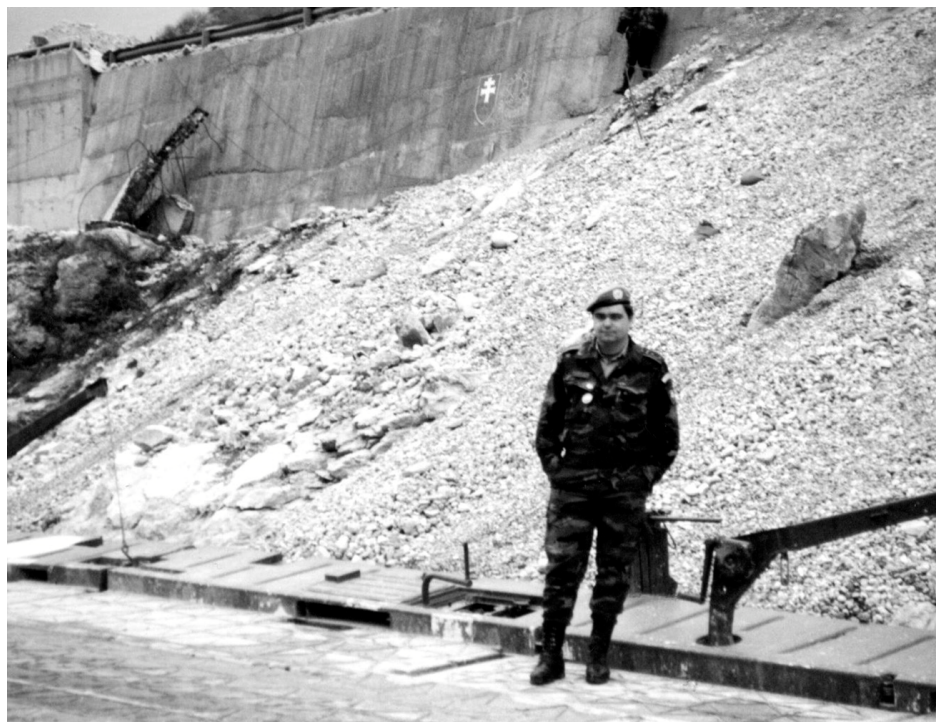
Zhovárал sa Peter Chorvát

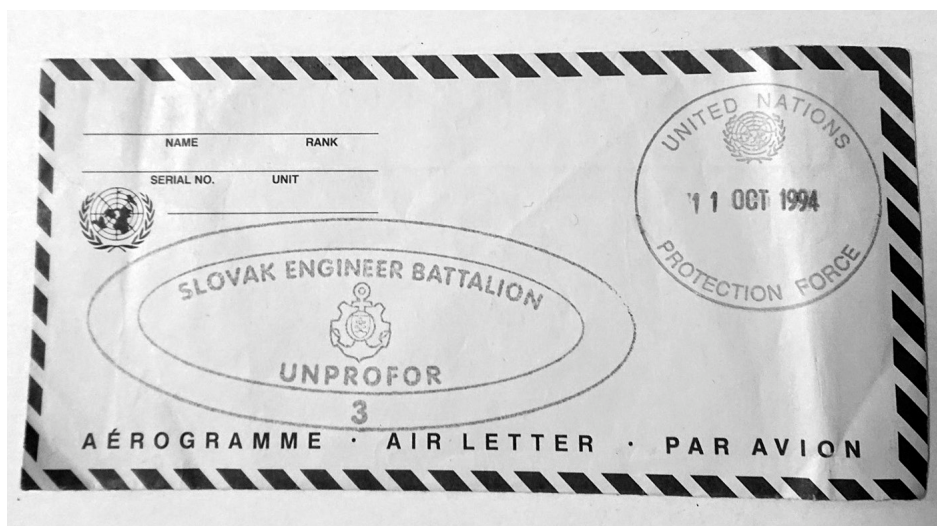
*Michal Hrubjak (vľavo) s kolegami zo Slovenska, Kanady a Jordánska
pred prieskumným vrtuľníkom Lynx.
(Všetky fotografie pochádzajú zo zbierky Michala Hrubjaka).*

*Britský ženijný tank vytvára vhodné pozadie pre pamätnú fotografiu Michala Hrubjaka
(pred tankom vpravo) a ďalších kolegov z vojenskej misie síl UNPROFOR.*

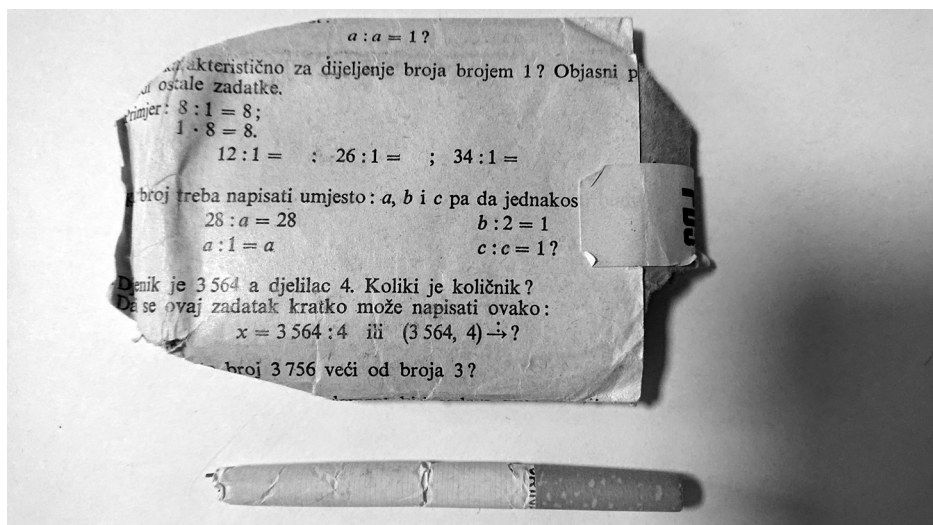

*Michal Hrubjak pri moste budovanom našimi ženistami v Mostare.
Za povšimnutie stoja slovenský znak a znak slovenského
ženijného práporu SLOVENGBAT (vľavo hore).*

*Poštová obálka datovaná 11. októbra 1994
s odtlačkami pečatí síl UNPROFOR a práporu SLOVENGBAT.*

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Po dodaní Američanmi bol tabak balený do papierových dutiniek značky Drina. Tie boli následne umiestňované do improvizovaných papierových krabičiek vyrobených z učebníc.

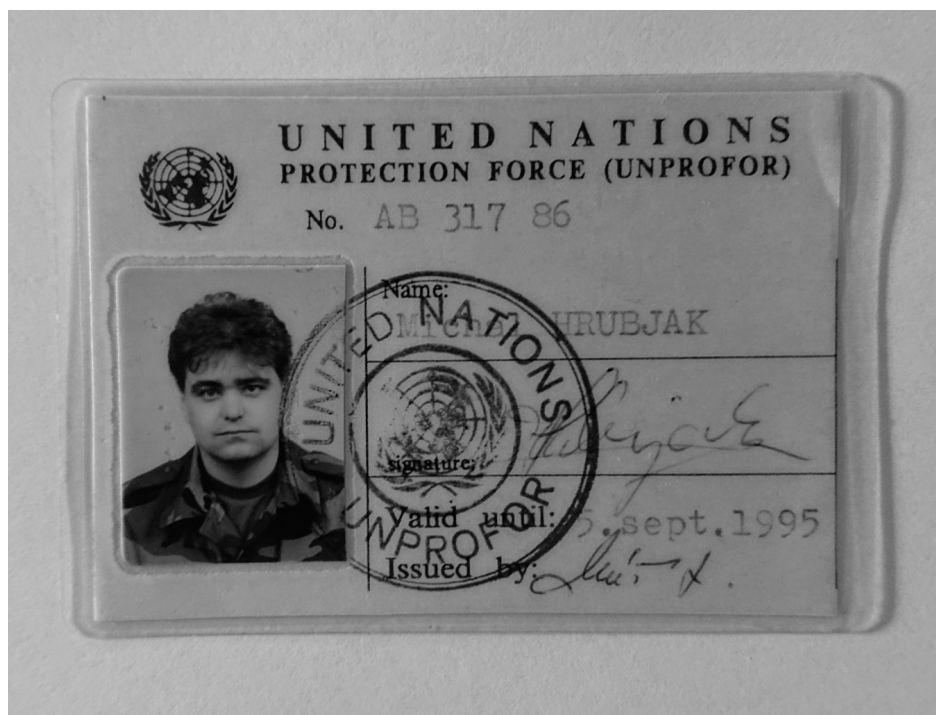

Uličná zástavba v Sarajeve v období obliehania mesta. Rozličné deky, plachty a koberce sa na slnku nesusúšia, ale vytvárajú prekážku pre výhľad ostreľovačov.

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Michal Hrubjak (vpravo hore) s kolegami po splnení jednej z mnohých úloh určených práporu SLOVENGBAT. Majiteľ fotografie do jej opisu len stručne napísal: „Šťastný návrat na základňu.“

Vodičský preukaz z doby pôsobenia v silách UNPROFOR.

A život ide ďalej... Na tomto zábere sa usmieva starší pár z Bosny a Hercegoviny, a to napriek tomu, že im vojna ťažko poškodila dom. Dokonca pália obľúbený destilát – rakiju.

Pohľadnica tragicky reflektujúca obliehanie Sarajeva (SARAJEVO PARK), ktorú vytvoril tamajší vojnový invalid. Od neho si ju (podobne ako ďalšie) kúpili viacerí slovenskí prislušníci SLOVENGBAT, ktorí ho takto podporili.

*Detailný záber (výrez z pohľadnice) na vjazd do tunela pri obci Vareš.
Za povšimnutie stojí fakt, že nákladný automobil vlečie náklad po zemi,
čo svedčí o malých rozmeroch tunela.*

Michal Hrubjak (vľavo) v spoločnosti kapitána francúzskej Cudzineckej légie C. S.